

Jaarverslag 2023

boerenatuur

Rijn,
Vecht
& Venen

Inhoudsopgave jaarverslag 2023

Inleiding	4
ANLb in 2023	5
Weidevogelbeheer	9
Zwarte stern	13
Dooradering	14
Water	16
Projecten	20
Natuurcollectief	20
Klimaatlim Boeren op Veen	21
Uitvoering WIS De Tol, Oud-Kamerik en Waardassackerpolder	22
Duurzame Landbouw met Natuur	23
Ecosysteemdiensten	24
PoldergeWIJS	25
Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw	26
Organisatie	27
Colofon	27

2023 was wederom een jaar waarin veel gebeurd is.

We begonnen met een tweede GLB-periode van zes jaar voor het ANLb. Het lopende beheer is waar nodig aangepast en er zijn nieuwe contracten afgesloten. Nieuwe pakketten zijn ontwikkeld, we zijn gestart met zogeheten slotenplannen en er kwamen extra hectares vrij voor het Aanvalsplan Grutto. In dit jaarverslag leest u daar meer over.

De provincies hebben in 2023 een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) opgesteld. In die plannen beschrijven zij hoe zij de doelen met betrekking tot stikstof, klimaat, waterkwaliteit en -beschikbaarheid en biodiversiteit denken te gaan realiseren. Provincie Utrecht voegt daar nog de dimensie 'perspectief voor de landbouw' aan toe. De te volgen aanpak is die van gebiedsprocessen.

De realisatie van die PPLG's staat de komende jaren dus fors op de agenda, ook van BoerenNatuur Rijn, Vecht & Venen. Wij denken dat veel doelen dichtbij kunnen komen met maatregelen die in de ANLb-systematiek passen. In dit kader gaan wij in 2024 in gesprek met provincies en waterschappen om nieuwe ANLb-pakketten te ontwikkelen.

Ten tweede zijn de collectieven goed in gebiedsprocessen. Wij hebben al een aantal gebiedsprocessen opgestart met de aanleg van waterinfiltratiesystemen en kunnen die processen uitbreiden met maatregelen voor biodiversiteit, zoals aanleg van natuurvriendelijke oevers. Met het bestuur en met andere collectieven hebben wij nagedacht of wij een rol willen vervullen in deze gebiedsprocessen ter realisatie van de PPLG. Wij denken van wel, maar wel binnen ons werkveld (biodiversiteit, bodemdaling, waterkwaliteit) en altijd met perspectief voor de landbouw in het achterhoofd.

In projecten als Klimaatlim Boeren op Veen en Duurzame Landbouw met Natuur hebben wij in 2023 ook nagedacht over een aanbod (met meerdere collectieven) aan de provincie voor het opstarten van gebiedsprocessen en hoe we de uitvoering van dergelijke projecten op ons kunnen nemen. Met als voorwaarde dat er vanuit de polder animo is om een dergelijk proces op te starten.

En dan het weer. Wie herinnert zich niet de lange droge periode in het voorjaar en de lange natte herfst, die voortduurde tot in maart 2024. De weidevogels moeten van goede huize komen om zich hierin te handhaven. Het klimaat speelt ons parten, maar desalniettemin is de weidevogelstand in ons gebied in 2023 wederom toegenomen.

In dit jaarverslag nemen we u mee door de activiteiten van ons agrarisch collectief in het roerige jaar 2023 en laten we zien hoe wij ons met een breed palet aan activiteiten bezighouden met het bevorderen van een toekomstbestendige landbouw.

Henk Jan Soede, voorzitter

In de eerste zeven jaar ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer) werd duidelijk dat de collectieve aanpak zorgt voor meer betrokkenheid van de boeren, meer flexibiliteit in de maatregelen en een betere ruimtelijke samenhang van het beheer.

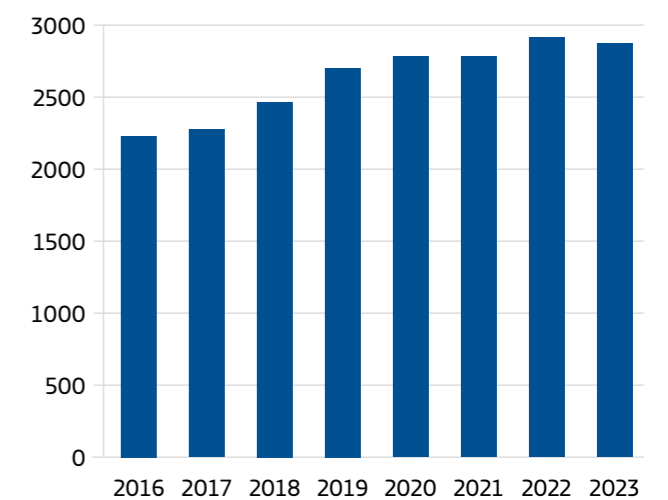
In de eerste ANLb-periode (2016-2022) sloten steeds meer agrariërs een contract met RVV af of breidden hun areaal beheer uit. In 2023 startte een nieuwe zesjarige beheerperiode (tot en met 2028) waarin de positieve trend wat deelname en aantal hectares beheer betreft werd voortgezet. De ontwikkeling in de oppervlaktes beheer is te zien in onderstaande tabellen.

Leefgebied Open grasland

Het ANLb-beheer voor weidevogels blijft zich in ons werkgebied positief ontwikkelen. Dit komt doordat RVV voortdurend werkt aan de verbetering van het mozaïek, het juiste beheer op de juiste plek legt en daarmee de weidevogels steeds meer tegemoet treedt in hun (biotoop)wensen. Kern van dit beleid is dat er goed naar de ecologische eisen van de weidevogels wordt gekeken, én dat de bedrijfsvoering en het vakmanschap van de veehouders goed worden benut. Binnen de voor weidevogels beheerde hectares vindt jaarlijks doorlopend een verschuiving plaats naar meer nat (plas-dras) en zwaar beheer.

Het totaal aantal hectares Open grasland in beheer in 2023 bedraagt: 2.886 hectare. Dat is vergelijkbaar met 2022.

Deelname hectares Open grasland

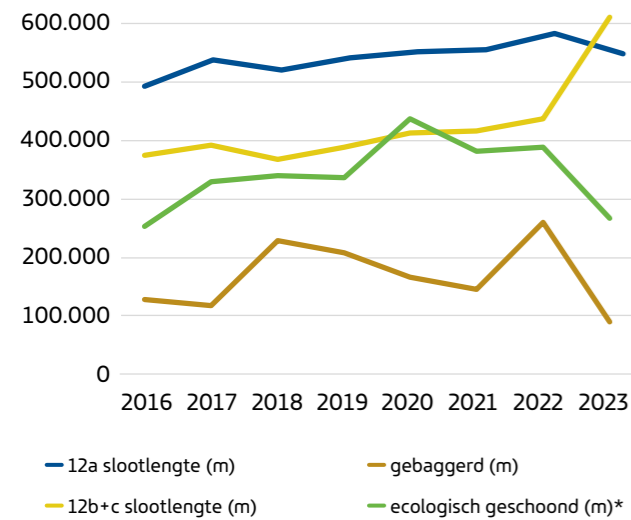

Leefgebied Water

Bij hectares waterbeheer gaat het om de oppervlakte van sloten die in beheer zijn voor baggerspuiten of ecologisch slootshonen, natuurvriendelijke oevers en botanische weideranden.

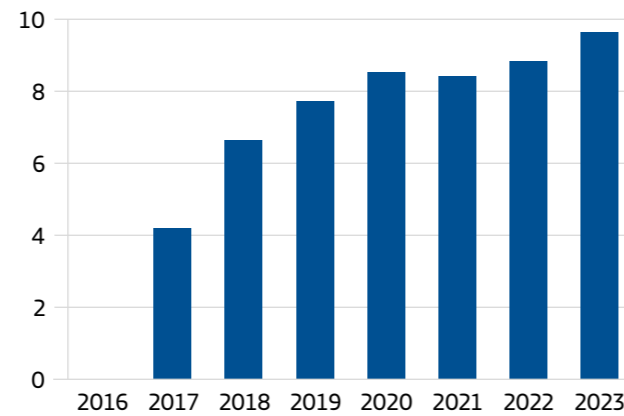
Deelname baggerspuiten en ecologisch slootshonen (m)

*aantal meters geschoond telt vaak 'dubbel' omdat een sloot meestal van twee kanten geschoond kan worden.

Het aantal meters sloot dat natuurvriendelijk wordt geschoond, is in 2023 verder gestegen. Het aantal sloten met het pakket baggeren met baggerspuit (pakket 12a) is licht gedaald. Dit is een gevolg van een andere aanpak in het duurzaam slootbeheer (zie hoofdstuk Water).

Deelname hectares natuurvriendelijke oever

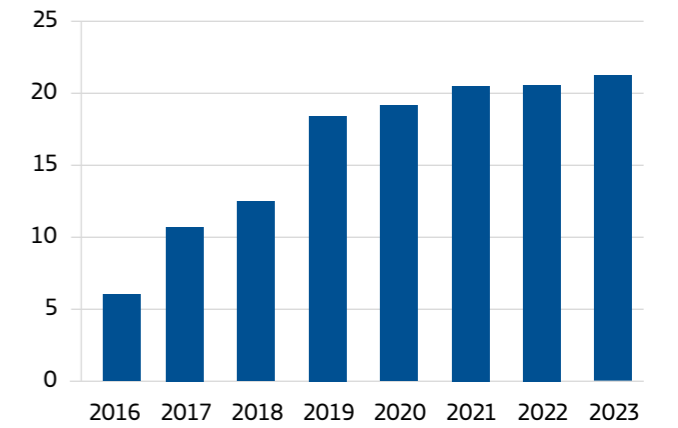
In 2023 is het aantal natuurvriendelijke oevers verder toegenomen, onder andere door de aanleg van oevers in de Slimmenwetering.

Leefgebied dooradering

Leefgebied dooradering bestaat uit het beheer van de zogeheten droge landschapselementen, het creëren van broedgelegenheden voor zwarte sterns (zie pag nr. 13) en het versralen van slootkanten door de eerste twee meter vanuit de insteek niet te bemesten (botanische weideranden, zie pag nr. 8). Sinds haar oprichting benadert RVV eigenaren van waardevolle landschapselementen met de vraag om deel te nemen, hetgeen te zien is in de resultaten. Tussen 2017 en 2023 heeft een exponentiële groei plaatsgevonden van zowel het aantal deelnemers als het aantal (droge) elementen dat deze deelnemers van RVV beheert.

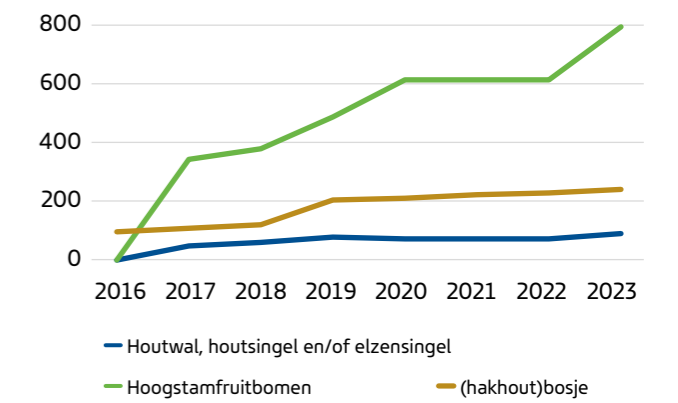

Deelname hectares houtige landschapselementen

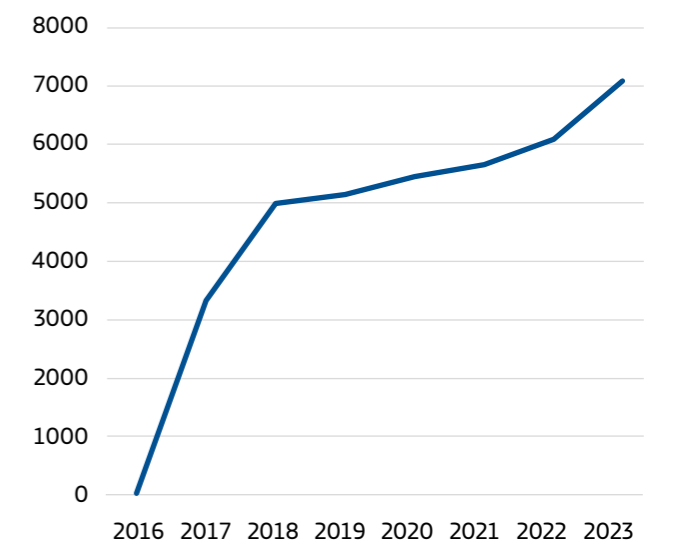

In de grafieken hieronder is de ontwikkeling van de totalen aan houtige landschapselementen zichtbaar.

Deelname aantal houtwallen, singels, hoogstamfruitboomgaarden en hakhoutbosjes

Deelname aantal knotbomen

Uitgelicht: botanische weideranden

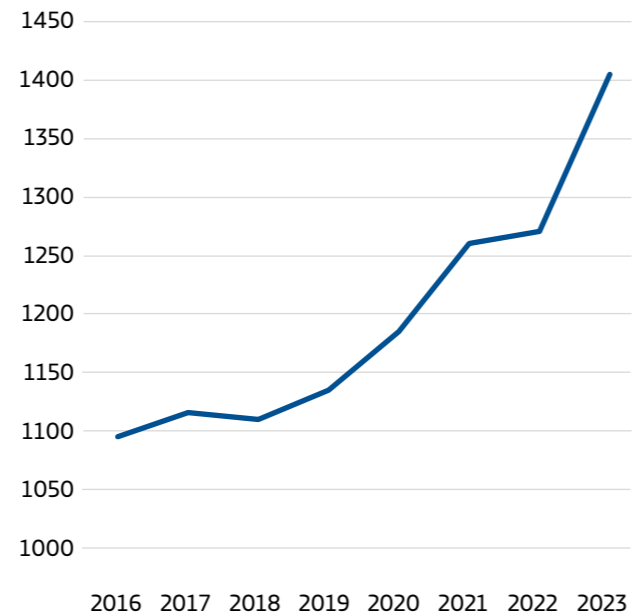
Botanische weideranden liggen in ons werkgebied als een twee meter brede bemestingsvrije strook langs de slootkanten. Ze dienen twee doelen:

1. Verbeteren van de waterkwaliteit door mest verder van sloot te houden.
2. Vergroten van de biodiversiteit.

Deze randen zijn niet alleen botanisch gezien waardevol, maar ook heel belangrijk voor de fauna; ze leveren een aanzienlijke bijdrage aan de leefomgeving van vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren. De nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel kunnen vormen voor diverse boerenlandvogels. Bovendien zorgen goed beheerde oevers voor een goede doorworteling, wat voor stevige oevers zorgt, die beter bestand zijn tegen vraat, afkalving of vertrapping. Deelname aan botanische weideranden in dit leefgebied nam dit jaar licht toe.

Botanische weideranden komen zowel voor in leefgebied Water, als in Dooradering en Open grasland. Onderstaande grafiek laat het aantal botanische weideranden zien in ons werkgebied.

Deelname botanische weideranden (km)

Totaal budget ANLb

In totaal ontvingen wij in 2023 van de provincies € 2.065.977 (Utrecht) en € 17.042 (Zuid-Holland) voor beheer en organisatiekosten.

Weidevogelbeheer

Resultaten 2023

Het weidevogelbeheer van RVV laat goede resultaten zien. We groeien verder met de kievit, grutto en tureluur. De aantallen scholekster, slobbeend en krakeend zijn relatief stabiel. De aanwezigheid van de veldleeuwerik nam in 2023 fors toe, hopelijk is dit een blijvend effect. Het Bruto Territoriaal Succes van de grutto (aantal paren dat eind mei met kuikens rondloopt gedeeld door het aantal broedpaartjes eind april) kwam in 2023 uit op 75 procent. Ons op één na beste jaar sinds 2017 en meer dan voldoende om de grutto populatie op peil te houden!

Het was prachtig om te zien dat er tijdens het seizoen ruim dertig bestaande greppelplas-drassen werden verlengd in verband met droogte of aanwezigheid van vogels. Daarnaast werden er in de loop van juni op 15 plekken extra greppels nat gezet. Dit hielp veel opgroeiende kuikens tijdens de aanhoudende droogte en was ook van grote waarde voor volwassen vogels die 'opvetten' voor de aanstaande reis naar het zuiden.

Na jaren van relatief lage (grond)predatie, zagen we dit jaar de effecten van het verbod van jacht op de vos in 2022, wat doorliep tot mei 2023. In de van oudsher (qua aanwezigheid van vossen) kwetsbare polders van Zegveld/Woerden, Kamerik Mijzijde, Oud Aa en Wilnis-Veldzijde was de negatieve invloed van de vos sterk aanwezig. Effecten waren een lagere vestiging van weidevogels en verhoogde nestpredatie.

Al met al blijven de gerichte inspanningen in ons weidevogelbeheer hun vruchten afwerpen.

De goede resultaten zijn het gevolg van de optelsom van veel dingen, waaronder:

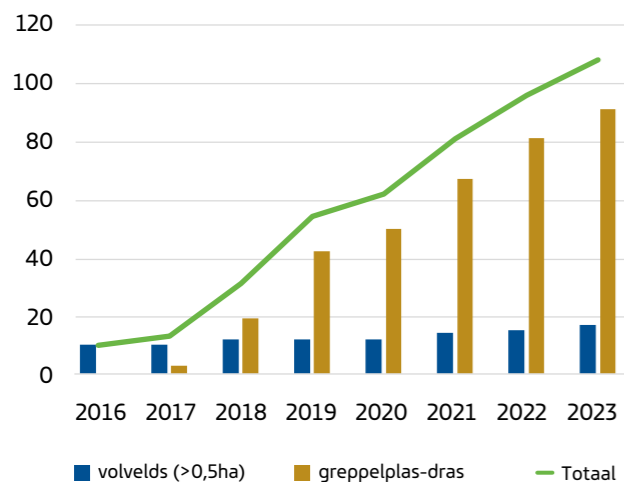
- De voorbereidingen die we elk jaar treffen om het beheer en de inrichting te verbeteren. Dit is een doorlopend proces van optimalisatie, waarin beheermonitoring en veldbezoeken RVV tijdens en na het weidevogelseizoen in staat stellen om goed te 'sturen'.
- De inzet en grote betrokkenheid van de deelnemers die tot uiting komt in:
 - De jaarlijkse toename van nat (plas-drass, hoogwatersloten) en zwaar beheer.
 - Beweiding die speciaal met het oog op weidevogels wordt uitgevoerd. Een deel van het uitgesteld maaibeheer wordt omgezet naar voorweiden met rustperiode of extensieve beweiding.
 - Het feit dat deelnemers op zowel hun 'gangbare' percelen als de percelen met rustperiode de eerste maaisnede of het schoonmaaien van beweidde percelen uitstellen.

Dit alles wordt ondersteund door:

- Het inzetten van twee weidevogeldrones. De dronevluchten hebben enorm bijgedragen aan het weten te 'lokaliseren' van de kuikens en het vinden van nesten in het lange(re) gras. De toename van het last minute-beheer wordt hiermee ook deels verklaard.
- De samenwerking met en inzet van vrijwilligers.

Deelname hectares plas-dras

Provinciale inrichtingssubsidie voor weidevogels

Met een subsidie van de provincie Utrecht voorzagen we diverse nieuwe plas-dras en hoogwaterlocaties van een plas-draspomp op zonne-energie en bijbehorende accessoires.

2023 in cijfers

2.886 hectare Open grasland, waarvan:

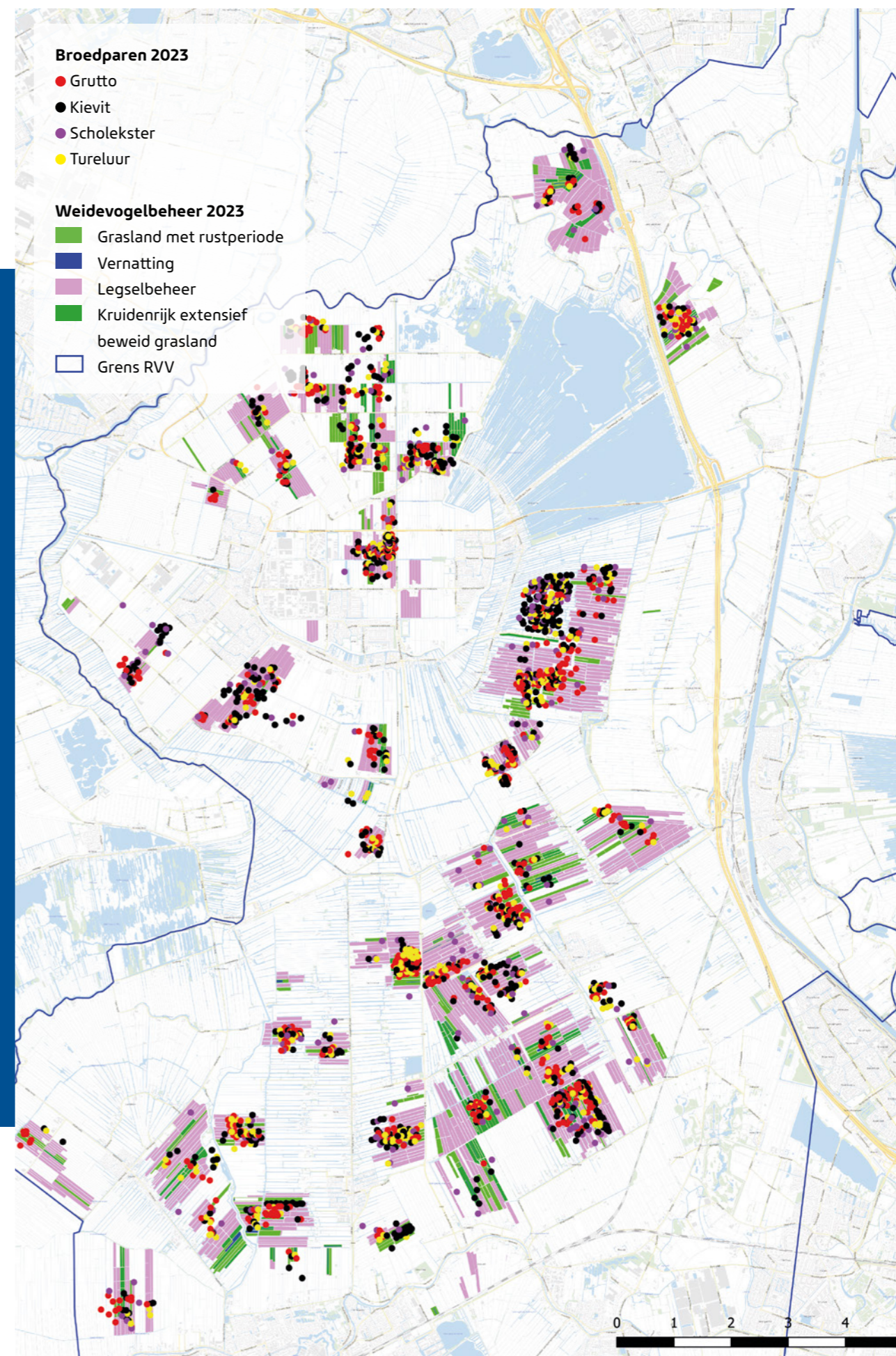
- 346 ha met rustperiode en 41 ha kuikenvelden (last minute)
- 110 ha voorbeweid grasland met rustperiode
- 31 ha (greppel)plas-dras
- 163 ha kruidenrijk grasland

- 27 ha kruidenrijk grasland in ontwikkeling
- 116 ha extensief beweiden
- 59 ha botanische weideranden
- 12 ha bemestingsvrij (botanisch) weiland
- 2.006 ha legselbeheer
- 331 ha ruige mest
- 1,5 ha kievitstrook
- 8.000 meter vossenwerend raster

Hiermee viel in 2023 25,5% van het beheer in de 'zware' categorie (2022: 25%, 2021: 24%, 2020: 22%).

Telresultaten weidevogels 2023

	(broed) paren eind april 2018	(broed) paren eind april 2019	(broed) paren eind april 2020	(broed) paren eind april 2021	(broed) paren eind april 2022	(broed) paren eind april 2023
Kievit	424	439	413	440	500	607
Grutto	515	543	543	547	587	656
Tureluur	201	234	272	277	323	338
Scholekster	210	229	241	272	261	254
Slobeend	63	70	92	109	145	146
Krakeend	73	127	136	169	167	175
Kuifeend	52	54	47	47	61	42
Zomertaling	5	4	10	7	8	4
Veldleeuwerik	29	17	23	23	18	49
Graspieper	5	28	10	37	15	48
Gele kwikstaart	1	1	1	4	6	4

Zwarte stern

De zwarte stern komt in Nederland maar in enkele regio's voor, waaronder in ons werkgebied, waar ruim 15 procent van de Nederlandse populatie broedt. Zwarte sterns zijn eigenlijk vogels van ondiep moeras, maar ze gedijen ook goed in veenweidesloten. Ze jagen op insecten, visjes, maar eten ook amfibieën en wormen. Ze broeden normaal op drijvende delen van waterplanten, maar laten zich graag helpen door het uitleggen van broedvlotjes. Ook in 2023 zijn er op vele locaties in de sloten weer vlotjes uitgelegd. Meestal leggen we per locatie tien vlotjes uit met een onderlinge afstand van vijf à tien meter.

Cijfers in 2023

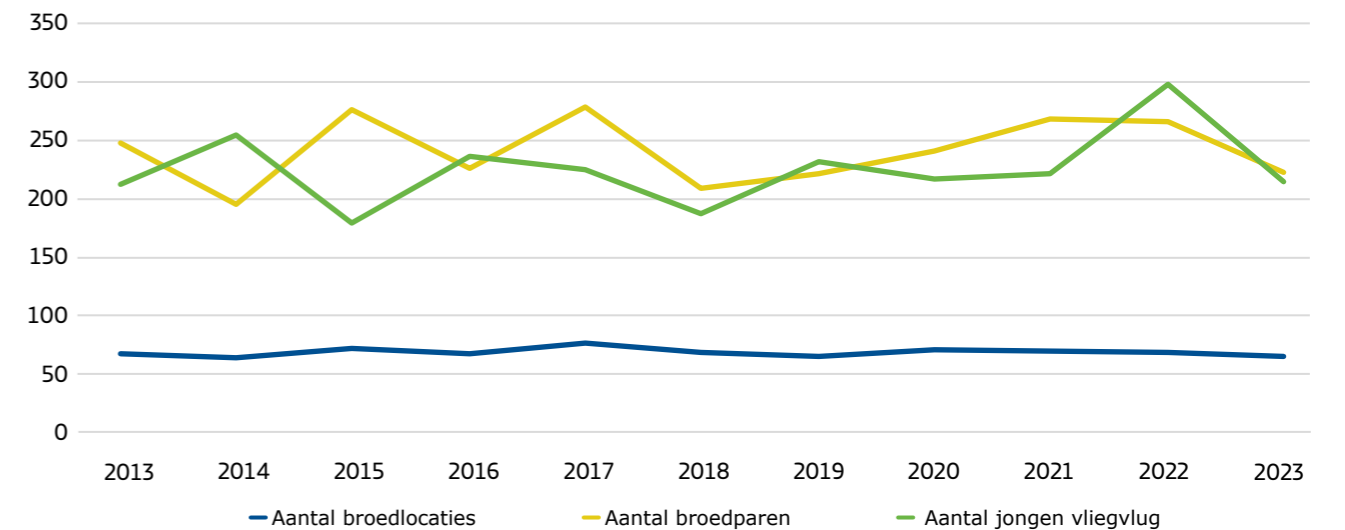
- 1.098 vlotjes, verspreid over 117 locaties
- 39 bezette locaties
- 220 broedparen
- 76% legseloverleving
- 1 vliegvlug jong per broedpaar

Aantal broedparen en broedsucces

In 2023 telden we 220 broedparen in ons werkgebied, 51 minder (19 procent) dan in 2022. Het aantal broedparen kan nogal variëren van jaar tot jaar en 20 procent verschil is niet uitzonderlijk. In zes van de afgelopen tien jaar was de groei of afname ten opzichte van het jaar ervoor meer dan 20 procent.

Van de 220 broedparen brachten er 143 succesvol jongen groot, totaal 211 kuikens. Met één pul per broedpaar was het broedsucces gelijk aan het langjarig gemiddelde. De legseloverleving was met 76 procent wel drie procentpunt lager dan het langjarig gemiddelde, veroorzaakt door één kolonie met 19 broedparen die gepredeerd is. Anders was de legseloverleving uitgekomen op 82 procent.

Broedsucces zwarte stern

Dooradering

Veel kleine landschapselementen liggen op of langs boerenpercelen en zijn al vele jaren mede bepalend voor het landschap. Oorspronkelijk werden de elementen vaak gebruikt voor geriefhout, brandhout of veekering. Tegenwoordig zijn ze van belang als broed-, nest- en voedselgelegenheid voor diverse diersoorten. Sinds 2016 zijn landschapselementen dan ook opgenomen in het ANLb.

ANLb

Het landschap in ons werkgebied bestaat uit grofweg drie soorten:

- De karakteristieke open veenweiden met voornamelijk grasland, gelardeerd met bloeiende slootkanten, knotbomen, hakhoutbosjes en doorsneden door houtkades.
- De droogmakerijen met hun openheid, die gunstig is voor weidevogels.
- De regio rond de Vecht waar de landbouwgronden meer worden afgewisseld met bosjes en houtsingels.

RVV wil de karakteristieke landschapsvormen zoveel mogelijk ondersteunen en behouden. In 2023 zijn op een oppervlak van bijna 21,5 hectare (droge) landschapselementen beheerd bij 177 deelnemers. We hebben actief gestuurd op het tijdig uitvoeren van beheer, met oog voor de kwaliteit van de uitvoering.

Cijfers in 2023

- 177 deelnemers
- 21,34 hectare
- 88 houtwal/houtsingel/elzensingel
- 7.105 (knot)bomen
- 237 (hakhout)bosjes
- 788 hoogstambomen

Kleine Landschapselementen

Bij het project Kleine Landschapselementen ontzorgt RVV grondeigenaren bij de aanleg en het herstel van deze elementen, in samenwerking met de gemeenten Stichtse Vecht, de Ronde Venen en Woerden.

Binnen het project, dat tot eind 2024 loopt, werken we ook samen met BoerenNatuur Utrecht Oost, Landschap Erfgoed Utrecht en de provincie Utrecht. De provincie geeft RVV subsidie voor het regelen van vergunningen, het materiaal en de arbeid. Een beplantingsplan wordt gemaakt in overleg met de gemeente en de grondeigenaar. Op deze manier werken we samen aan een verbeterd netwerk van groene en blauwe verbindingen.

In het kader van dit project neemt RVV deel aan het Platform Kleine Landschapselementen Utrecht. Het doel van het platform is om de natte en droge dooradering te verbeteren door middel van aanleg en herstel van bijvoorbeeld hakhoutbosjes en natuurvriendelijke oevers.

Binnen dit provinciale platform delen de partijen ervaringen en kennis.

Erfzwaluwen

Het erfzwaluwenproject is ook in 2023 uitgevoerd, waarbij zowel de boerenzwaluw als de huiszwaluw werden geteld.

Aantal bezette nesten in 2023

	1 ^e telling	2 ^e telling
Boerenzwaluw	404	376
Huiszwaluw	130	151

Interview met Carolien Kooiman

‘Een modderpoel helpt zwaluwen bij hun bouwwerkzaamheden’

Vanuit BoerenNatuur Rijn, Vecht & Venen zet Carolien Kooiman zich in voor boeren- en huiszwaluwen. ‘De boerenzwaluw, de naam zegt het al, komt vooral voor op boerenerven. Ze broeden veel in stallen en/of boerenschuren, waar meestal vee gehuisvest wordt. De huiszwaluw broedt buiten onder overstekende daken’. Zwaluwen zijn een welkome soort op het boerenerv, aangezien ze milieuvriendelijke insectenbestrijders zijn. Ze eten namelijk insecten, voornamelijk muggen, maar ook vliegen, waar vee last van heeft.

Elk jaar worden in het gebied van RVV rondom het eerste en tweede legsel tellingen uitgevoerd, door boeren zelf of door veldmedewerkers. Deze tellingen worden doorgegeven aan Sovon (vereniging die vogeltrends in kaart brengt). Naast de monitoring stimuleert RVV boeren om zwaluwen op hun erven aan te trekken.

Caroliens eerste tip is om een modderpoel van klei of leem aan te leggen, want om een mooi nest te bouwen, gebruikt een zwaluw graag modder.

Ter versteviging van het nest gebruikt de zwaluw hooi, strootjes of ander materiaal dat voorradig is. Met name bij droogte hebben de vogels moeite met het vinden van vochtige modder en hier is een poel dan een belangrijke bron voor. RVV biedt leden een kleine vergoeding voor de aanleg van een modderpoel. Ten tweede is het belangrijk om een raam of deur op een kier te zetten, om te zorgen dat de boerenzwaluw de schuur in kan. ‘Afgelopen jaar hebben 25 boeren een modderpoel aangelegd of een bestaande poel onderhouden, binnen 200 meter van een broedplaats. Bij een van de bedrijven lag al een kuiltje in de verharding van het erf. Hier werd klei in gestort en de kinderen van de boer hebben de poel zorgvuldig nat gehouden. Op het erf zijn vervolgens 11 boerenzwaluwen en wel 41 huiszwaluwen geteld!’ De klei is niet alleen nuttig voor de bouw van een nieuw nest, maar ook bij ‘reparatiewerkzaamheden’ aan een bestaand nest. ‘Haal oude nesten dus niet weg; zwaluwen komen vaak het volgende jaar weer terug’.

Water

Water en bodem zijn belangrijke onderdelen van de agrarische bedrijfsvoering en het is zaak de kwaliteit ervan goed te bewaken. Onze deelnemers zijn steeds meer bezig met het verbeteren van de water- en bodemkwaliteit en de bodemstructuur. Het ANLb is dan ook verweven met projecten op het gebied van bodem en water, omdat deze belangrijk zijn voor biodiversiteit, waterkwaliteit en landbouw.

ANLb

Binnen het ANLb bieden we diverse pakketten 'duurzaam slootbeheer' aan: botanisch waardevolle weiderand (zie pag nr. 8) baggeren met baggerspuit, ecologisch sloot-schonen, natuurvriendelijke oever en rietzoom.

Om uittrapping van de slootkant te voorkomen en daarmee de druk om een sloot 'te schonen' te verkleinen, worden steeds meer mobiele waterbakken ingezet. Tijdens bedrijfs- en veldbezoeken wordt ook duidelijk wat de wijdverbreide opkomst/aanwezigheid van karpers en uitheemse rivierkreeften voor desastreus effect heeft op de sloot, het slootleven en de slootkanten. Steeds meer sloten die voorheen goed gevuld waren met slootkant- en onderwatervegetatie raken grotendeels 'leeg' en troebel.

Met de uitvoering van het duurzaam slootbeheer met behulp van slotenplannen wordt een serieuze stap gezet om wortelpakketten in de slootkant te versterken en meer rust in de sloot te bewerkstelligen. In een slotenplan wordt op bedrijfsniveau voor meerdere jaren per sloot een planning gemaakt voor de wijze en frequentie van baggeren en ecologisch sloot-schonen. Wat het sloot-schonen betreft wordt sterk gestuurd op het meer laten staan van vegetatie en gespreid (tussen sloten en binnen polders) schonen. Bij baggeren wordt gekeken naar de baggerdikte in een sloot en wordt gestuurd op alleen baggerspuiten wanneer de baggerdikte meer dan 10 - 15 centimeter bedraagt. In het werkgebied van waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) zijn elf bedrijven bezocht voor een slotenplan. In het gebied van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) werden veertig bedrijven bezocht, waarbij dertig tot een daadwerkelijk plan overgingen en vijf in een testtraject zitten. Daarmee is in 2023 bij ongeveer de helft van de deelnemers aan duurzaam waterbeheer een slotenplan opgesteld. Dit zal naar verwachting positief uitpakken voor de slootflora en -fauna.

Het is echter duidelijk dat karpers en uitheemse rivierkreeften een dusdanig dominante positie in het watersysteem hebben gekregen, dat een stevige aanpak nodig is om de beheerinspanningen niet te ondergraven.

Cijfers in 2023

- 87 deelnemers met duurzaam slootbeheer (baggerspuiten en/of ecologisch sloot-schonen).
- 581 km sloot die kon worden gebaggerd met de baggerspuit, indien nodig.
- 435 km sloot die aan een of weerszijden ecologisch wordt geschoond, indien nodig.
- 254 ha bloeiende slootkanten (1.270 km lang, twee meter breed)
- 8,8 ha natuurvriendelijk oevers

Watermakelaar

Beide waterschappen in ons werkgebied - AGV en HDSR - streven naar verbetering van de waterkwaliteit. In dat kader subsidiëren zij duurzaam agrarisch waterbeheer. Maatregelen bijvoorbeeld om te voorkomen dat er mineralen (nitraat en fosfaat) weglekken naar het oppervlaktewater, door het plaatsen van waterdrinkbakken of het inzetten van machines om het erf te vegen of om percolatiewater uit de kuil op te vangen. Bij het gebruik van waterdrinkbakken worden de oevers minder vertrapt door het vee. Met erfmaatregelen kan worden voorkomen dat er resten van kuilvoer of mest in het oppervlaktewater terecht komen.

RVV verzorgt de advisering en begeleiding van de subsidieaanvragen. Jan Oudshoorn is daarvoor aangesteld als watermakelaar in ons werkgebied. De watermakelaar informeert agrariërs over de subsidieregeling en adviseert hen over te nemen maatregelen. In 2023 is er in het werkgebied van RVV in het gebied van HDSR subsidie verstrekt voor één natuurvriendelijke oever, vijf erfveegmachines

en vijf waterdrinkbakken. Ook in AGV-gebied zijn diverse subsidies verleend.

(S)ken je sloot

Bij de projecten (S)ken je sloot (in het gebied van AGV) en Bloeiende Boerensloot (HDSR-gebied) wordt gekeken naar de ecologische kwaliteit van een sloot. Simpelweg betekent dit dat de sloot een goede ecologische kwaliteit heeft wanneer er waterplanten aanwezig zijn in meerdere groeilagen. De groeilagen waar we het over hebben zijn ondergedoken, drijfblad en uitstekende planten. Hieronder voorbeelden van elk van deze groeivormen.

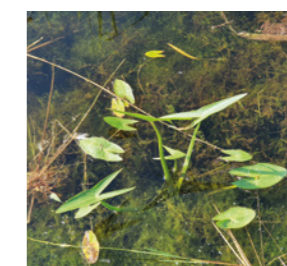
Waterplanten hebben diverse functies in een sloot. Planten bieden voedsel en schuilgelegenheid voor vissen en andere waterdierjes. Ook hebben planten een filterende werking, aangezien ze voedingsstoffen zoals stikstof en fosfor opnemen. Het is daarom juist goed om minder intensief te (sloot)schonen. Dit komt de filterende werking van de planten ten goede.

Waterzuring en gele lis = uitstekende beplanting

Gele plomp = drijfblad

Vederkruid = onderwaterplant
Pijlkruid = uitstekende beplanting

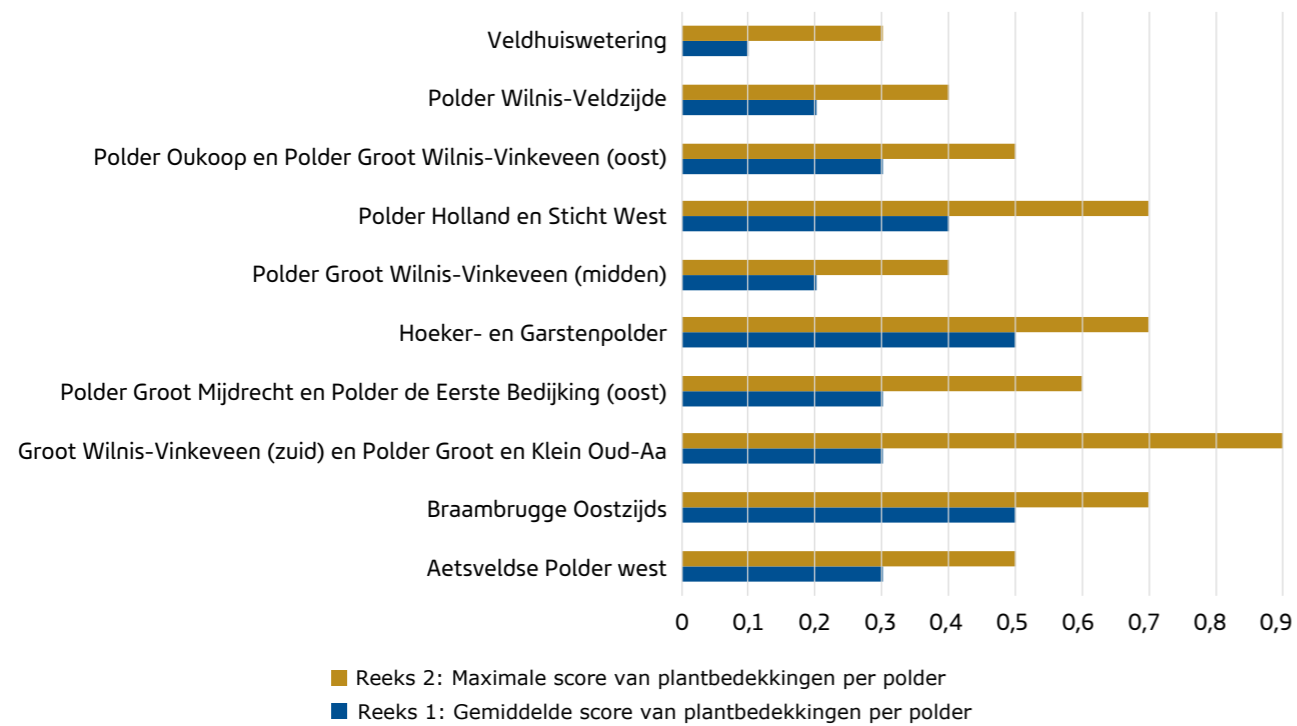
Gele lis = uitstekende plant

(S)ken je sloot

In de grafiek hieronder zijn de resultaten van (S)ken je sloot 2023 te zien. De ecologische kwaliteit van de sloot wordt in dit project uitgedrukt in een score van de plantenbedekkingen in de sloot. Dit kan berekend worden aan de hand van de hoeveelheid ondergedoken, drijvende en uitstekende beplanting die in een sloot voorkomt. De ecologische kwaliteit wordt weergegeven met een getal tussen de 0 en 1, waarbij 0 zeer matig is en 1 zeer goed.

Er zijn per polder twee staven te zien. Reeks 1 toont de gemiddelde hoeveelheid plantenbedekkingen die per polder gemonitord zijn bij de deelnemers van (S)ken je sloot. Reeks 2 laat de maximale hoeveelheid plantenbedekkingen zien die per polder op een bedrijf zijn gemonitord. Hieruit blijkt dat er per polder best grote verschillen kunnen zijn. Dit kan verschillende oorzaken hebben. Een voorbeeld is dat er lokaal veel vraat is van rivierkreeften.

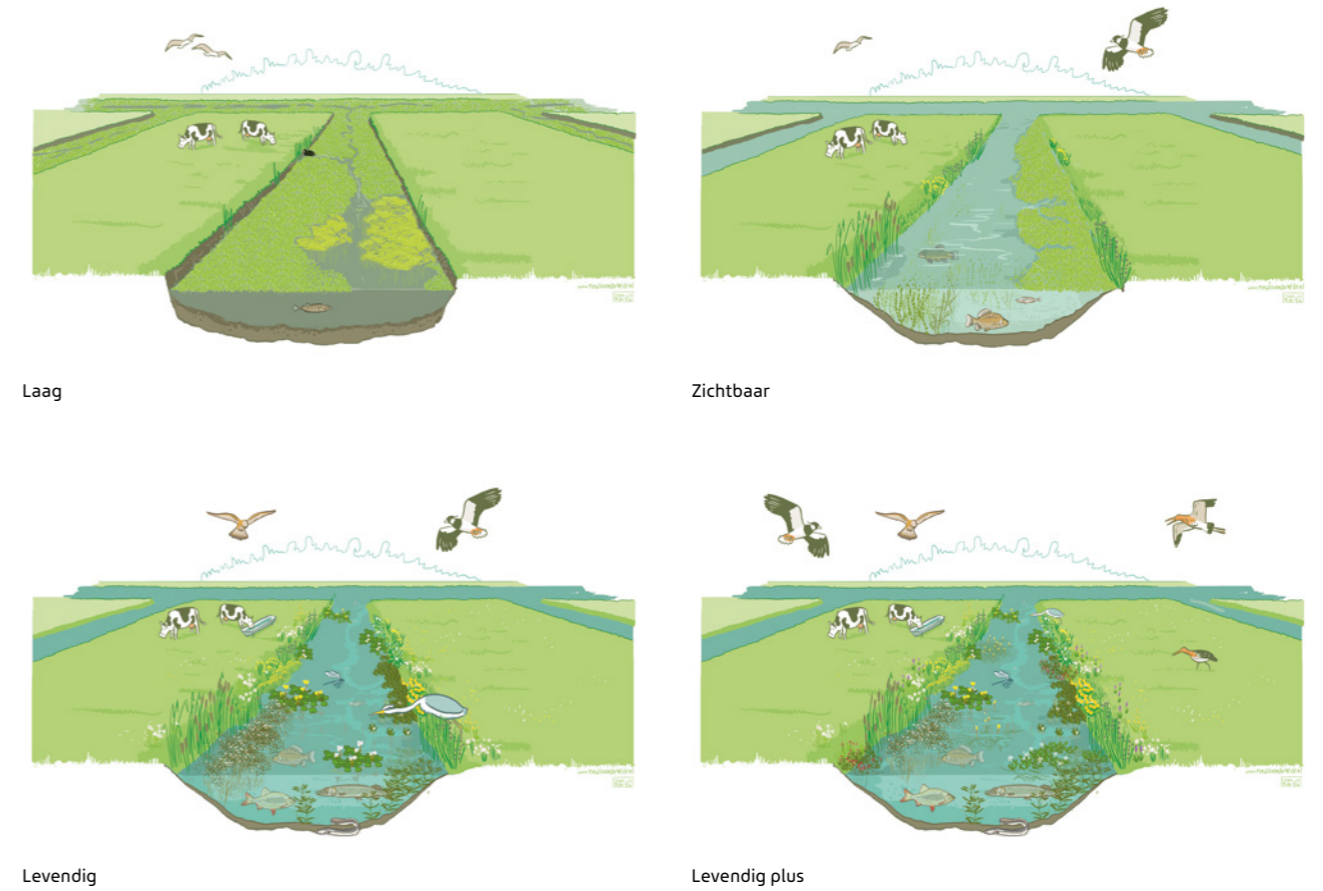
Resultaten Sken je sloot 2023

Bloeiende boerensloot

In het werkgebied van HDSR wordt het project Bloeiende boerensloot uitgevoerd, ook wel 'Meet je waterkwaliteit' (MJW) genoemd. In dit project worden sloten in de onderstaande categorieën verdeeld om de ecologische kwaliteit aan te duiden: Laag, Zichtbaar, Levendig en Levendig plus. Hierbij scoort de categorie 'laag' het minst en 'levendig plus' het hoogst.

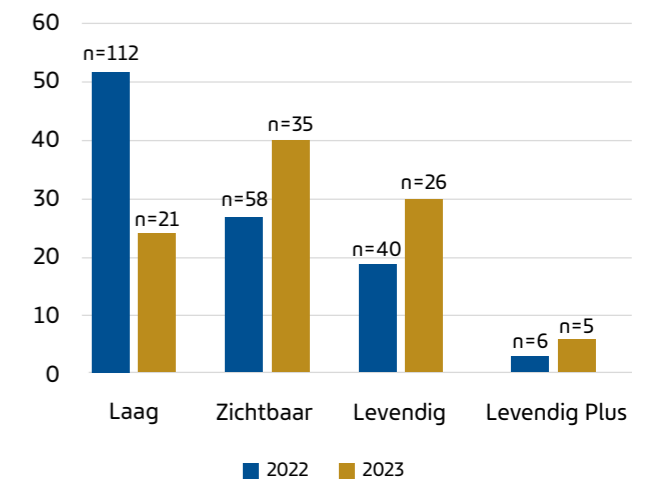
Ambitieniveaus schoon en gezond water veenweide gebied

In onderstaande grafiek worden de ecologische scores van 2022 en 2023 naast elkaar weergegeven.

Gemiddeld genomen ligt de ecologische score in 2022 hoger dan in 2023. In totaal werd in 2023 Laag 21 keer berekend, Zichtbaar 35 keer, Levendig 26 keer en Levendig plus 5 keer. In 2022 werd de score Laag aan meer dan de helft van de metingen toegekend. Zichtbaar komt in 2023 wel relatief iets vaker voor dan een jaar eerder. De verschillen zouden met weersomstandigheden te maken kunnen hebben. In warm water lost zuurstof minder goed op, waardoor algen en kroos meer de overhand kunnen krijgen. Van de sloten in ons gebied is er een aantal met krabbenscheer gemonitord. Dit is een teken dat het goed gaat met deze sloten.

Ecologische scores 2022 en 2023

Natuurcollectief

In 2023 startte ook een nieuwe beheerperiode van zes jaar voor onze 24 natuurboeren. Als collectief hebben wij namens hen een nieuwe subsidieaanvraag ingediend voor circa 227 hectare in de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). De aanvraag omvatte circa tachtig hectare vochtig weidevogelgrasland, vijftig hectare kruiden- en faunarijck grasland en 23 hectare nat schraalland.

Nu de meeste beheerders het beheer al een aantal jaar uitvoeren, is de periode van ontwikkelingsbeheer zo hier en daar ten einde en gaan we over op het zogeheten eindbeheer. De aandacht verlegt zich nu ook naar meer monitoring, om de ontwikkeling verder te volgen. Veldmedewerkers van RVV hebben tijdens een velddag instructies gekregen van Bureau Van der Goes, zodat ze de diverse plantensoorten herkennen en kunnen beoordelen of deze wijzen op de gewenste ontwikkeling. Vanaf 2024 worden

de natuurpercelen met enige regelmaat op deze manier gevolgd.

In de praktijk lopen boeren soms tegen lastige kwesties aan. Bijvoorbeeld afslag van oevers bij (veel te) hoog water, of inklinking van de veenbodem bij afgeplagde percelen, die beoogd zijn als nat schraalland, maar waar de bodem steeds verder vernat en daardoor eerder moerassig wordt en dus niet bewerkbaar.

Klimaatslim Boeren op Veen

Het project 'Klimaatslim Boeren op Veen' (KsBoV) is een samenwerkingsinitiatief van diverse collectieven, waterschappen en provincies in het Groene Hart. RVV was een van hen.

Na vijf jaar is in 2023 de balans opgemaakt.

Vijf jaar pionieren in de polder heeft een schat aan ervaringen en kennis opgeleverd over de poldergewijze aanpak van opgaven voor bodemdaling/CO₂-emissie, biodiversiteit en waterkwaliteit. En over de samenwerking tussen agrarische collectieven, waterschappen en andere polderpartners.

De samenwerking heeft tot mooie resultaten geleid. In twaalf polders in het veenweidegebied van het Groene Hart zijn verkenningen gestart en is planvorming gefaciliteerd. Op ruim 900 hectare in vijf polders is of wordt een waterinfiltratiesysteem (WIS) gerealiseerd en zijn maatregelen voor weidevogels genomen, natuurvriendelijke oevers aangelegd en is waterbeheer verbeterd. Daarnaast is veel (technische en procesmatige) praktijkkennis opgedaan en zijn lessen gedeeld in een groot praktijkgericht netwerk.

De voornaamste leerpunten in vijf jaar waren:

1. Het begint met mensen die wat willen en heldere kaders. Pionieren en de klimaatslimme polderaanpak vragen om moedige mensen.
2. Lange termijn polderperspectief of een uitvoeringsplan nu. Kies een passende aanpak en termijn die past bij de polder.
3. Teamwork en projectmanagement zijn essentieel. De driehoek agrariërs-waterschap-collectief is een cruciale factor gebleken voor het proces.
4. De dienende netwerkorganisatie KsBoV. De stuwende kracht hierachter en de korte lijnen maakten dat in de uitvoering snel kon worden geschakeld en problemen snel opgelost konden worden.
5. Olievlekwerking praktijkkennis: belang van dichtbij kennis ophalen en uitwisselen. Al doende hebben we veel geleerd in de projecten en deze kennis ook gedeeld.
6. Samen meten, monitoren en weten. Over de beheervraagstukken van WIS, in relatie tot waterbeheer en toekomst melkveehouderij, viel en valt nog veel te leren door boeren, beleidsmakers en politiek.
7. Samenspel van onderop en bovenaf. Bij de uitvoering is het noodzakelijk dat de beleidscondities en randvoorwaarden helder zijn, en de doelen helder.

In 2024 komt er nog een slotsymposium.

De initiatiefnemers willen in 2024 als uitvoeringscoalitie concreet en gericht bijdragen aan enkele ambities en opgaven van de Provinciale Plannen Landelijk Gebied (PPLG's). Tegelijk willen we bouwen aan een perspectief voor agrarisch ondernemerschap, aan doorontwikkeling van agrarisch natuur- en landschapsbeheer en een toekomstbestendig watersysteem in het veenweidegebied van het Groene Hart.

Uitvoering WIS De Tol, Oud-Kamerik en Waardassackerpolder

In het werkgebied van RVV is in drie polders gewerkt aan de processen rondom de aanleg van WIS/tegengaan bodemdaling.

Het project in gebied De Tol (Portengen, Kortrijk bij Kockengen en Breukelen) ging zijn vierde jaar in. De aanleg van totaal 230 hectare vorderde mondjesmaat. De weersomstandigheden waren dusdanig droog in de zomer, maar vooral nat in het najaar, dat de werkzaamheden zijn stilgelegd.

In 2023 hebben de deelnemers een bord ontvangen dat kan worden opgehangen aan bijvoorbeeld een landhek om het publiek te informeren over de activiteiten in de polder.

In 2024 moet het project zijn afgerond.

In Oud-Kamerik bevindt het project zich in de verkennende fase. Het waterschap is bezig met berekeningen met

betrekking tot de hoeveelheid waterberging die nodig is in de polder en met de watervraag bij de aanleg van WIS. Bij de aanleg van WIS gaat een deel van de bergingscapaciteit verloren en komt er concurrentie op de vraag naar water in droge periode. Dit is een proces dat met de nodige voorzichtigheid moet worden benaderd.

In de Waardassackerpolder bij Abcoude zijn in 2023 diverse gesprekken met de veehouders in de polder gevoerd. Dit heeft geleid tot een subsidieaanvraag voor de aanleg van (actieve) WIS (dus met een pomp) op circa 170 hectare. De aanleg moet starten in 2024.

Aanleg waterinfiltratie polders Kortrijk en Portengen

Hier werken wij klimaatslim aan

- minder CO₂ uitstoot
- minder bodemdaling
- meer biodiversiteit

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

Mogelijk gemaakt door:

Uitvoering door:

Meer informatie: www.klimaatlimboerenopveen.nl

Duurzame Landbouw met Natuur

Ook in 2023 participeerde RVV (ook namens de andere Utrechtse collectieven) in het project Duurzame Landbouw met Natuur. Hierin werken RVV, LTO Noord en andere Utrechtse natuur- en landbouworganisaties, waterschappen en de provincie Utrecht aan een sterkere verbinding tussen landbouw en natuur voor een sterkere toekomstperspectief. De droom van deze organisaties is dat duurzame landbouw met natuur vanzelfsprekend is.

Binnen het project Duurzame Landbouw met Natuur hebben allerlei activiteiten plaatsgevonden.

Er is veel aandacht geweest voor kennisbijeenkomsten, er zijn zogeheten factsheets en inspiratievideo's over diverse verdienmodellen gepubliceerd en een aantal fietsroutes ontwikkeld langs diverse groene locaties.

www.nmu.nl/project/duurzame-verdienmodellen/
www.nmu.nl/project/fietsroutes-duurzame-landbouw-met-natuur/

De volgende rapporten zijn verschenen:

- 'Kansenkaart gebracht': een verslag van de uitkomsten van een onderzoek naar kansrijke verdienmodellen.
- 'Duurzame pacht': Onderzoek naar de mogelijkheden om duurzaamheidsmaatregelen op te nemen in pachtovereenkomsten.

- 'Strategische verkenning natuurinclusieve melkveehouderij in de provincie Utrecht': Voor drie melkveebedrijven in Utrecht is in dit rapport doorgerekend wat de economische effecten zijn van een natuurinclusieve strategie.
- 'Goed Geboerd': Een onderzoek naar interesse in samenwerkingsvormen en verdienmodellen tussen MKB'ers en agrariërs in de provincie Utrecht:

Zie de rapporten op: www.nmu.nl/project/rapporten-duurzame-landbouw-met-natuur/

Ook is er een documentaire over weidevogelbeheer opgenomen:

www.youtube.com/watch?v=4b0UGDhBIr4&t=23s

Formeel eindigde het project in 2023, maar de initiatiefnemers onderzoeken de mogelijkheden voor een vervolg.

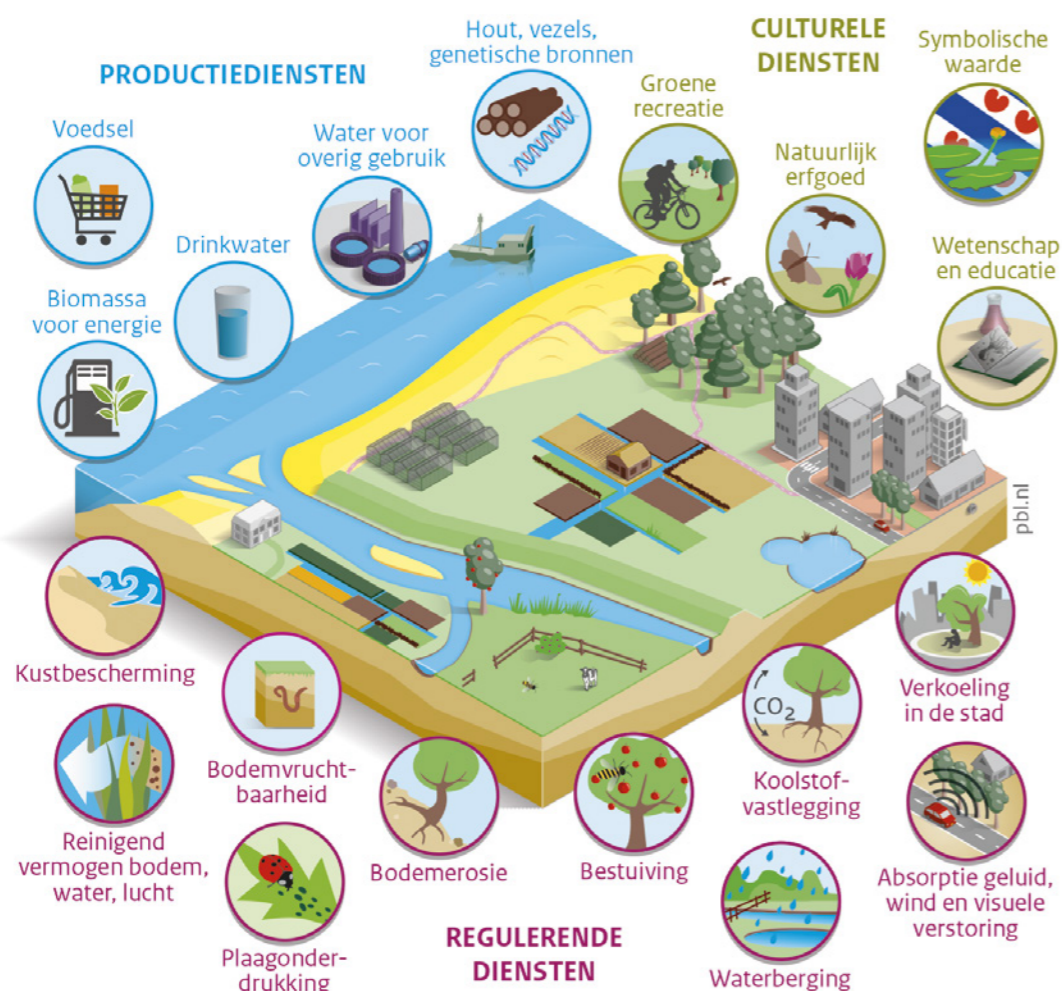
Ecosysteemdiensten

RVV heeft samen met Wij.land onderzocht welke ecosysteemdiensten boeren kunnen leveren en welke vergoeding zij daarvoor redelijk achten. Ecosysteemdiensten zijn diensten of goederen die natuur en landschap leveren aan de samenleving. Denk aan schoon water of een gezonde bodem. Boeren spelen een belangrijke rol in landschaps- en natuurbeheer, omdat ze vaak veel grond en water beheren, en daarmee grote invloed op de werking en het aanbod van ecosystemen hebben.

In 2022 zijn we gestart met 14 boeren. In 2023 kreeg dit project een vervolg. Voor het leveren van diensten moet een boer soms dingen doen of juist laten. Die worden in het project uitgedrukt in euro's.

In het project hebben we, met de deelnemers, kennis opgedaan en uitgewisseld, de kosten en arbeid van diverse diensten gevolgd en bijgehouden, zodat gezocht kan worden naar een eerlijke beloning. Daarnaast hebben de deelnemers geleerd wat het voor de boer betekent om dienstverlener te zijn en hoe je als boer een prijs berekent voor ecosysteemdiensten.

Voorbeelden van ecosysteemdiensten in Nederland

Bron: PBL, WUR, CICES 2014

www.pbl.nl

PoldergeWIJS

Samen met collectief Noord-Holland Zuid en waterschap AGV is RVV in 2022 gestart in vijf polders met het project PoldergeWIJS. In RVV-gebied gaat het over polder Oukoop en Groot & Klein Oud Aa en Demmerik. In 2023 liep dit project door.

Tijdens diverse bijeenkomsten en excursies werd aandacht besteed aan de waterkwaliteit van de boerenloten en aan slootschonen en baggeren. Er is veel gesproken over de schade die rivierkreeften aanrichten en wat de boer hier zelf tegen kan doen. Het belang van stevige oevers, voor een goede biodiversiteit, minder vertrapping, minder uitspoeling en minder vraatschade werd benadrukt.

Daarnaast vond er een goed bezochte bijeenkomst over erfafspoelingsmaatregelen plaats, een excursie met nieuwe machines voor ecologisch slootschonen en een bijeenkomst over goed bodembeheer.

Tijdens de bijeenkomsten is kennis uitgewisseld tussen de boeren onderling en tussen boeren en waterschap en collectief.

Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw

In het UPLG (Utrechts Programma Landelijk Gebied, 2023) is onder andere opgenomen: de stimulering van de transitie naar een duurzame landbouw en sturing op doelen, met behoud van een verdienmodel voor agrariërs.

Eind 2023 kwam provincie Utrecht met het voorstel om prestaties per bedrijf ten aanzien van natuurinclusieve kringlooplandbouw in de provincie Utrecht meetbaar te maken (te monitoren).

Door middel van een integrale set van 15 kritische prestatie-indicatoren (KPI's) kunnen agrarische ondernemers voor de UPLG-doelen gestimuleerd en beloond worden.

Op basis van hun expertise zijn de agrarische collectieven gevraagd voor de uitvoering van dit project: Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw (UMDL).

RVV is bij het project betrokken als projectleider en stuwende kracht. In 2023 zijn voorbereidingen getroffen om vanaf 2024 met een vliegende start te kunnen beginnen.

Het instrument wordt in de vorm van een praktijkproject ingezet. Honderd melkveehouders kunnen zich aanmelden. De beloning wordt bepaald op basis van de behaalde prestaties van de deelnemende agrariër.

Organisatie

Het bestuur van RVV houdt toezicht op de uitvoering van het ANLb en de diverse projecten. Het bestuur stuurt op afstand. Het houdt de ontwikkelingen in het landelijk gebied in de gaten en houdt contact met diverse organisaties en partijen in het werkveld.

Het bestuur bestond in 2023 uit de volgende personen: Henk Jan Soede (voorzitter), Dick Gijsbert van der Horst (vicevoorzitter), Peter Ruitenburg (penningmeester) en de bestuursleden Joop Vernooij, Koen Spruit en Joost Lüken. Tijdens de ALV op 2 november is Dick Gijsbert van der Horst herkozen en heeft Joop Vernooij afscheid genomen. Arie van Zutphen heeft de openstaande vacature ingevuld voor de afvaardiging van LTO-Noord.

Het bestuur heeft veelvuldig vergaderd over de rol van RVV in de toekomstige gebiedsprocessen in het kader van het PPLG.

Verder hebben het bestuur én de werkorganisatie zich beziggehouden met de implementatie van het ANLb 2023. Daarvoor moesten nieuwe pakketten worden ontwikkeld, is weer een mooi 'pakkettenboekje' gemaakt en werden nieuwe contracten afgesloten.

Vanaf 1 november 2023 heeft Collectief Rijn, Vecht en Venen een nieuwe naam: BoerenNatuur Rijn, Vecht & Venen. Deze nieuwe naam geeft duidelijker aan waar we voor staan. Daarnaast zijn we op deze manier beter herkenbaar als lid van onze overkoepelende organisatie BoerenNatuur.

Bij deze nieuwe naam hoort ook een nieuw logo, met de kleuren van BoerenNatuur. We blijven nog steeds een collectief van boeren en burgers, die gezamenlijk uitvoe-

ring geven aan het stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) en diverse projecten. Met aandacht voor een gezonde bodem, schoon water, het klimaat, biodiversiteit, weidevogels en ons karakteristieke landschap waar we trots op zijn.

De boer is de spil waar alles om draait. De werkorganisatie van RVV ondersteunt hen. Stille krachten op de achtergrond die veel werk verzetten en zichtbare mensen in het veld. Deelnemers, bestuur, werkorganisatie en vrijwilligers trekken samen op naar een duurzame natuurinclusieve landbouw.

Colofon

Samenstelling: Carolien Kooiman, Jetske de Jong, José van Miltenburg, Marian Kruijning en René Faber

Eindredactie: Marian Kruijning

Vormgeving: Studio Campo | Woerden

Foto's: Aart Reitsma, Carolien Kooiman, Cock van der Kaaij, Gert-Jan de Kruijf, Jan Willem Mulder, José van Miltenburg, Leen Heemskerk, René Faber en Wenche Asyee

Oplage: 150 stuks

Contact: www.rijnvechtenvenen.nl
kantoor@rijnvechtenvenen.nl

boeren
natuur

Rijn,
Vecht
& Venen